

Præsterne i Vestervig og Agger efter Reformationen.

Ved Pastor HENR. LAURSEN, Vestervig.

FØR REFORMATIONEN havde Vestervig og Agger ikke som Sognene i Almindelighed Sognepræster med Præstegaarde; men præsteviiede Kanniker i Klosteret besørgede som Kapellaner Tjenesten ved de to Sognekirker. Reformationen gjorde ikke straks nogen Forandring heri, de to Klosterkapellaner blev i deres Tjeneste, og siden vedblev Præsterne indtil 1555 at have Bolig og Ophold i Klosteret.

De to Sogne var selvstændige Pastorater, hvert med sin egen Præst, indtil Agger Sogn o. 1571 blev lagt som Anneks til Vestervig.

I. Præsterne i Agger indtil o. 1571.

1. Clemens indtil 1550.
2. Anders Christensen 1550. 1552.
3. Bertel Pedersen indtil 1557.
4. Michel Nielsen 1568. 1571.

Bertel Pedersen giver i en Indberetning 1555 til Kende, at han er Eriks Ruds Kapellan til Agger Sogn, og har han ingen Præstegaard, og har der aldrig været nogen Præstegaard, thi Provsten i Vestervig har altid holdt Kapellan dertil, og den Kapellan har altid haft sin Værelse (Bolig) og Underholdning i Vestervig Kloster til for en stakket Tid siden, og er samme Sogn plat fordærvet af Sand; men dog har Erik Rud givet ham den tredie Part af en Bondegaard i fornævnte Sogn, og kan han saa 1 Pund (= 2 Tønder) Bygsæd; Enghø 6 Læs. End giver Erik Rud ham aarlig af to Gaarde til sin Underholdning 4 Ørter (= $2\frac{2}{3}$ Td.) Byg. Korntienden af 21 Gaarde og 22 Bol er 712 Td. Byg, Kvægtiende 5 Lam og 12 Mark. Offerpenge 412 Mark. End faar han af hver Mand i fornævnte Sogn aarlig 16 Hvid (42 Øre) og et halvt Ol Sild. Han klager over, at han ikke har enten Præstegaard eller saa meget Rente, at han kan have sit Ophold deraf. - Klemmebrevet for Vendelbo Stift 1555 bestemte, at Hr. Bertel skal have sin Præstegaard fra Vestervig Kloster og nyde al Præsterenten af Agger Sogn.

Kun en stakket Tid nød Hr. Bertel sin Præstegaard og Præsterente, han laa i Strid med sine Sognefolk, og det endte med, at de 1557 fordrev ham fra Agger. At de har haft skellig Grund dertil, kan skønnes af en Dom, der overgik ham paa Kongens Retterting i Aalborg den 2. September 1558. Dommen, der ogsaa tyder paa, at han ikke har været helt tilregnelig lyder saaledes:

”Var skicket for os paa vort Retterting Hr. Bertel Pedersen, som haver været Sognepræst til Wester Ager Sogn udi Thy, og klagede over os elskelige ærlige og velbyrdige Knud Gyldenstjerne, vor Mand,

Tjener og Embedsmand paa vort Slot Ørum, for at han skulde have taget hans Sogn fra ham og udvist sine Bønder og Tjenere til hans Gaard og der ladet dem hugge, slaa og lemlæste ham, som han mente med Urette, saa at han derover er skilt fra Sogn, Gaard, Hus, Hjem, Gods og Bjerring og nødes saa godt som at tigge med Hustru og Børn, og mente, at Knud Gyldenstjerne derfor var pligtig at stande ham til Rette.

Dertil svarede Knud Gyldenstjerne, at han aldrig skilte ham ved sit Sogn, ikke heller ved sin Præstegaard, og aldrig han lod sine Tjenere nogetid enten hugge, slaa eller uførme (mishandle) ham udi nogen Maade, og at Hr. Bertel det aldrig skulde bevise enten med Brev, Segl eller nogen levendes Røst, og berettede Knud Gyldenstjerne, at Hr. Bertel, lang Tid førend han nogetid fik Westervig Kloster af os i Forlening, da forligtes fornævnte Hr. Bertel ilde med sit Sognefolk, og havde forpligtet sig med sit Brev og Segl at rømme af Sognet fra dem, desligeste havde og Mester Laurits Nielsen fordum Superintendent her udi i Aalborg Stift¹) forbuden ham sit Præsteembede for Bordage (Slagsmaal), Klammer og Trætte, han var udi, førend Knud Gyldenstjerne nogetid fik Westervig Kloster af os udi Forlening, og den Skade og Lemlæstelse, Hr. Bertel haver, gjorde en Bonde ham, hvilken Hr. Bertel selv førte sig i Trætte med, og løb efter Bonden og kastede til ham, førend Bonden gjorde ham den Skade, han fik med den samme Økse, han kastede efter Bonden med, hvilket var Knud Gyldenstjerne aldeles uvitterligt og fremmed til, der det skete.

Og derpaa først udi Rette lagde Knud Gyldenstjerne tvende Sendebreve, som Mester Laurits Nielsen fordum Superintendent her udi Vendelbo Stift under Datum mdlvii havde tilskrevet Hr. Rasmus Olufsen Herredsprovst i Hassingherred²), iblandt andre Artikler lydendes, at Rygte og Tidende gik udi Aalborg, at fornævnte Hr. Bertel og en anden Præst udi Thy udi Westervig Borgestue, som den var fuld med Hovmænd og Bønder, havde udi deres Drukkenskab og Fuldskab givet dem udi en unyttig Disputats og siden kommen sammen udi en slem Haandræt og Slæt (Haandmænge og Slagsmaal) med hverandre, hvorfor Mester Laurits paa sit Embeds Vegne befalede fornævnte Herredsprovst at stævne den Sag for sig udi Herredspræsterens Nærværelse, og

¹ Laurits Nielsen Riber, tidligere Sognepræst i Ribe (Aarb. 1935 S. 18), var Biskop 1554-57. Han var den første Vendelbo-Biskop, der havde Sæde i Aalborg.

² Agger hørte dengang under Hassing Herred.

dersom saa fandtes udi Sandhed, som Rygte gik af, at Provsten da skulde formene dem begge deres Embede, at de ingen Kirketjeneste skulde gøre, før den Sag kom ind for Stiftens Regentere og ham etc. Item et beseglet Brev, fire Sognepræster udi Thy havde udgivet Anno mdlvii, lydendes at fornævnte Hr. Bertel i Aar i deres Konventsforsamling havde givet mange unyttige Ord fra sig, først over Borde i Menigheden (Forsamlingen), siden udi Gaarden, udi saa Maade at fornævnte Hr. Rasmus havde drevet ham af sin Kirke, røvede ham sin Prædikestol fra, og at han havde falskelig skrevet om ham til Aalborg, med andet saadant mere, samme Brev ydermere indeholder og udviser.

Dernæst i Rette lagde Knud Gyldenstjerne et Stokkenævn af Westervig Birketing, XXIII Mænd udgivet havde, lydendes at Hr. Bertel Pedersen, som var Sognepræst til Agers Kirke, en stakket Tid forleden havde bepligtet sig fra Ager Sogn med Brev og Segl, før den gode Mand Knud Gyldenstjerne nogentid fik Westervig udi Befaling, og ikke fornævnte Knud Gyldenstjerne havde Skyld derudi eller Aarsag dertil udi nogen Maade, at Hr. Bertel blev afskilt med Ager Sogn, og var Hr. Bertel til Vedemaalsting til samme Vidne (Vidnesbyrd) etc., og mente Knud Gyldenstjerne, at fornævnte Hr. Bertel gjorde ham aabenbarlig Uret udi det, at han saa urettelig klagede paa ham for de Sager, han aldrig havde forskyldt af ham og Hr. Bertel aldrig kunde ham overbevise, med flere Ord og Tale dem derom imellem vare.

Da efter Tiltale, Gensvar, Brev, Bevisning, som her for os i Rette lagdes, og Sagens Lejlighed, blev der saa paasagt for Rette, at fornævnte Knud Gyldenstjerne ingen Uret haver gjort fornævnte Hr. Bertel udi de fornævnte Sager, han klagede, og Knud Gyldenstjerne for al ydermere Tiltale af fornævnte Hr. Bertel kvit at være. Datum Aalborg den Fredag næst efter sancti Ægidii Dag 1558, nærværendes Erik Krabbe, Jørgen Lykke, Holger Rosenkrands, Iver Krabbe og Peder Bille, vore tro Mænd og Raad.”

Bertel Pedersen forsvinder derefter fra vor Synskreds, hans senere Skæbne kendes ikke. Et lille Glimt faar vi dog maaske endnu at se. I Kancelliets jydsk Register findes indført, at Kongen under 15. September 1578 har bevilget, at Hr. Bertel Pedersen, fordum Sognepræst til Øsleff Sogn, maa i dette og følgende Aar kvit og fri oppebære Kongetienden af Øsleff Sogn. Øsleff er Ørslevkloster Sogn i Fjends Herred. Nu kendes der imidlertid ingen Præst der af det Navn. Det første ”Øsleff” maa da være en Fejlskrift foranlediget ved det sidste. Det ligger da nær at antage, at der skulde have staaet: ”Bertel Pedersen, fordum Sognepræst til Agger Sogn”. Men noget sikkert kan ikke siges.

Michel Nielsen omtales som Præst i Agger 1568 og 1571. Sidstnævnte Aar indberetter han, at han har eet Sogn og en Præstegaard. Han kan saa til sin Gaard 3

Tdr. Byg; Enghø 10 Læs. Han klager over, at hans Præstegaard og meget af Gaardsjorden er øde af Sand, som kan bevises ved Synsbrev. Korntienden er 9 Tdr. Byg, Kvægtiende 6 Lam og 4 Skilling. Offer 4½ Mark.

Man kan forstaa, at Sognet ikke længere selv kunde underholde en Præst.

II. Præsterne i Vestervig og fra o. 1571 Agger.

1. Lars Christensen indtil 1552.

2. Peder 1552-57.

Præsternes økonomiske Kaar efter Reformationen var grumme ringe, Kaldenes Indtægter var i Regelen ikke tilstrækkelige til en Families anstændige Underhold. Da Kongen idelig besværedes af Klager fra trængende Præster, lod han for een Gang for alle at tilvejebringe en saadan Skik og Ordning, at hver Sognepræst kunde faa sin tilbørlige Underholdning, i 1554 og 55 Superintendenterne og Stiftslensmændene i Forbindelse med Herredsprovsterne grundig undersøge og forfare, hvilke Sognepræster der i saa Maade havde Brøst paa deres Underholdning, og overveje, hvad der skulde tillægges dem, saa at Præsterne i Fremtiden altid kunde have deres tilbørlige Rente. Efter at Sagen var bleven behandlet paa et Bispemøde og forelagt Rigsraadet, udsendte Kongen saa den 9. Maj 1555 de saakaldte ”Klemmebreve”, som lovfæstede Ordningen. Klemmebreve kaldtes de, fordi de var beseglede med det store kongelige Sigil, ”Rigens Klemme”. Klemmebrevet for Vendelbo Stift bestemte for Vestervig:

”Vestervig Sogn skal have en Sognepræst og ham udlægges en Præstegaard og nyde al Præsterenten”. Kongens Lensmand i Vestervig, Erik Rud, udlagde saa Hr. Peder Gaarden *Tinggaard*, som endnu er Sognets Præstegaard.

Kongens Forventning, at alle Mangler nu i en overskuelig Fremtid var afhjulpne, gik ikke i Opfyldelse. En af Grundene dertil var, at Lensmænd og Godsejere, som havde Patronatsret, tit misbrugte Kollats- og Kaldsretten til at berøve Præsterne lovlige Indtægter eller paalægge dem ulovlige Tynger. Allerede Hr. Peders Eftermand maatte gøre Erfaring deraf.

3. Christen Kjeldsen 1557—58.

Han blev ansat som Præst i Vestervig paa følgende Vilkaar: ”Christiern Kioldssen, Sognepræst udi Westervigh Sogn, gør vitterligt for alle med dette mit aabne Brev og egen Haandskrift, at jeg haver nu gjort en Forening med ærlig og velbyrdig Mand Hr. Knud Gyldenstjerne, kongl. Maj.s Lensmand udi Westervigh, min kære Husband, om min Underholding og Løn for den Kirketjeneste, som jeg haver gjort fra Paaske nu sidst og fremdeles skal gøre til Paaske førstkommendes udi saa Maade, at Hr.

Knud Gyldenstjerne haver undt mig Tinggaard, som jeg nu udi bor, til en Præstegaard med Ager og Eng, som ligger til fornævnte Gaard, og dertil haver han undt mig de fire Agre nordest i Sventoft og alt det Havreland liggendes østen Hanbjerre og Østergaards Toft saa vidt og bredt, som Hr. Peder havde, og fri Ildingsbiering i Heden; men de to Agre, som ligger i Trankiers Mark, og tre Agre, som ligger i Narbo Mark og en i Kiargaards Mark, haver han ikke undt mig, men alt det andet Jord haver han undt mig, og dertil haver han fornøjet mig med tre Læster Korn baade dette Aar og saa længe jeg tjener ham, og den tredie Part af al Kvægtiende og alt Ofret efter min Tykke og Minde (dvs.: til min fulde Tilfredshed), saa jeg takker ham for Ære og godt og vil bevise ham min tilbørlige Tjeneste. Til ydermere Vindesbyrd ydmygelig tilbeder (anmoder) jeg ærlig og velbyrdige Frue, Fru Susanne Lychesdatter til Nebel at besegle for mig, og Niels Massen i Tobøl, Niels Anderssen i Kiargaard og Jens Perssen i Willerup, dj jeg haver ikke Indsegl. Datum Westervigh anno dnj 1557.”

Denne Kontrakt var i aabenbar Modstrid med Kirkeordinansen, som bød, at Præsterne skulde have fast Ansættelse, og forbød at holde Lejepræster eller Aarspræster. Mod Ordinans og Klemmebrev havde Knud Gyldenstjerne ogsaa tilegnet sig to Læster Korn af Præstetienden, idet han af fem Læster kun lod ham faa de tre (1 Læst 24 Tønder). Senere forsøgte han endog at berøve ham den hele Tiende. Christen Kjeldsen klagede da, Sagen kom for Kongen og hans Raad, og det samme Retterting i Aalborg den 2. September 1558, som frikendte Knud Gyldenstjerne for Bertel Pedersens Anklager, dømte ham for at have forholdt Christen Kjeldsen hans Præstetiende. Dommen lyder saaledes:

”Var skikket for os paa vort Retterting Hr. Chresten Kieldssen udi Tinggaard, Sognepræst til Vestervig Sogn, og sig beklagede, hvorledes os elskelige Knud Gyldenstjerne, vor Embedsmand udi Vestervig Kloster, forholder ham sin rette Tiende af Vestervig Sogn, som han tjener og arbejder for, og mente, at Knud Gyldenstjerne derudi gjorde ham Uret, og berettede fornævnte Hr. Chresten Kieldssen, at Vestervig Sognemænd af gammel Tid pleje at give deres Tiende udi Skæppetal tilhobe, af hele Sognet 15 Læster Korn, 5 Læster til Kirken, 5 Læster til Kongens Part og 5 Læster til Præsten; og de 5 Læster, Præsten skulde have, forholder Knud Gyldenstjerne ham, som han mente med Urette.

Dertil svarede Knud Gyldenstjerne, at fornævnte Hr. Chresten haver en god Præstegaard og dertil med en god Rente, saa han kan vel holde sig deraf, og haver det ubehindret, og mente, at han dermed vel maatte lade sig nøje. Videre berettede og Knud Gyldenstjerne, at de 15 Læster Korn, Hr. Chresten paataler og vilde have den tredie Part af for Tiende, det skulde ikke være ingen (dvs.: nogen) Tiende, men en Skænk og Gave til Vestervig Kloster, givet af en

Kongedatter til Stedsens Bygninger, og mente Knud Gyldenstjerne derfor, at Hr. Chresten Kieldssen intet burde af den Gave at have, men mente, det altid burde at følge Vestervig Kloster tilhobe, med flere Ord og Tale, dem derom imellem vare.

Da efter Tiltale, Gensvar og Sagens Lejlighed blev det saa sagt, at alle Vestervig Klosters Sognemænd skulde herefter aarlig tiende hver tiende Kærv udi Kærven ligesom de tiende udi andre Sogne her udi Riget, og den samme Tiende skal byttes udi tre Dele, een Part til os og Kronen, een Part til Kirken og den tredie Part til Præsten, og Præsten tredie Part af samme Tiende at have, nyde, bruge og beholde udi Kærven efter denne Dag efter vor Recesses og Ordinanses Lydelse.”

En Søn af Christen Kjeldsen, *Hans Christensen Westervig*, var Sognepræst i Hassing-Villerslev og Provst.

4. Niels Sael 1558-69.

Til Trods for Rettertingsdommen søgte Knud Gyldenstjerne ogsaa at forholde Niels Sael hans Tiende. Da Kong Frederik i September 1560 var i Aalborg, henvendte Hr. Niels sig til ham med Klage over, at Lensmanden forbød Sognemændene i Vestervig Sogn at tiende til ham, skønt han var kaldet til Sognepræst af Sognemændene, var eksamineret af Superintendenten og havde Lensmandens Kollats derpaa efter Ordinansens Lydelse, og Sognet med al sin Rente og Rettighed af Christian III var tildømt hans Formand. Kongen befalede da Knud Gyldenstjerne at rette sig selv deri og ingen Hinder gøre Hr. Niels paa den Tiende, Rente og Rettighed, han efter hin Dom burde have.

Niels Sael gav imidlertid selv alvorlig Grund til Klage baade ved sit Liv og sin Embedsførelse. Den 3. Februar 1563 var han stævnet for en gejstlig Ret i Aalborg og undgik kun Straf ved at afgive en højtidelig Forpligt til at føre et bedre Levned i Fremtiden: ”Jeg Niels Sael, Sognepræst i Vestervig, kendes og gør vitterligt for alle med dette mit aabne Brev og egen Haandskrift, at, som hæderlig og højtlærde Mand Mester Jørgen Mortensen, Superintendent udi Vendelbo Stift, havde nu Onsdagen næst efter purificationis Mariæ³) stævnet mig udi Rette for ærlige og velbyrdige Mand Otte Brade, kongl. Maj .s Lensmand, Mester Kjeld Juel, Superintendent i Viborg Stift, og alle Herredsprovster i Vendelbo Stift, og gav mig mange grove Sager, som jeg fandtes skyldig udi og ej kunde afværge, baade udi Embede og Levned, mod Guds Ord og kongl. Maj.s Ordinans, for hvilken min Brøst og Forseelse gik Dom, at jeg ikke havde ret handlet, men burde straffes af Øvrigheden: Da, efterdi fornævnte Mester Jørgen, min Superintendent, gjorde for Guds, Fruer og Jomfruers saa og Dannemænds og Præstemænds Bøns

³ Marie Renselsesfest (Kyndelmisse, 2. Februar).

Skyld sin Naade, mig ikke at ville videre forfølge sin Ret, men gav mig denne min Brøde og grove Forseelse til og være min gunstige Superintendent, da lover jeg nu (under mit Embedes Fortabelse og Vendelbo Stift at vige) herefter at skulle findes ham lydig i alle tilbørlige Sager efter Guds Ord og kongl. Maj.s Ordinans og Brev og aldrig mere (med Guds Naades Hjælp) saa groveligen sætte mig op mod hannem eller noget at handle imod kongl. Maj.s Ordinans, som kan give Forargelse af sig til Ulydighed, Oprør og andet, hvad nævnes kan; og dersom mig saadant nogen Tid herefter kunde skelligt overbevises, vil jeg selv forpligte mig under al den Straf, min Lensmand og andre Dannemænd synes godt og kristeligt at være. Til Vidnesbyrd, at saa ubrødeligen holdes skal, trykker jeg mit Signet neden dette mit aabne Brev og egen Haandskrift. Datum Alborg, Torsdag næst efter purificationis Mariæ Aar 1563.”

Nogle Aar synes han at have holdt sig rolig, men saa gik Naturen igen over Optugtelsen. Han klagede ynkeligt til Kongen over sit Præstekalds Ringhed og foregav, at han ingen Præstegaard havde, skønt der i Brevet om Præsternes Underholdning i Vendelbo Stift (Klemmebrevet) var fastsat, at der skulde udlægges Præsten i Vestervig en Kronens Gaard, og det lykkedes ham derved at faa udvirket en kongelig Befaling af 11. November 1567 til Fru Jutte Podebusk, Knud Gyldenstjernes Enke, at hun skulde udlægge ham en under Vestervig Kloster hørende Gaard til Præstegaard. Fru Jutte udlagde ham saa Gaarden *Adbøl*. De to Bønder, som boede i denne Gaard, Laurits Nielsen og Jens Pedersen, var naturligvis ilde tilfreds med at blive udvist, og de berettede til Kongen, at Hr. Niels allerede i Forvejen havde en Præstegaard, som Erik Rud og 24 af de mest agtede Sognemænd havde udlagt den daværende Præst, der ogsaa havde været tilfreds dermed, og at Hr. Niels aarlig havde 5 Læster Korn i Tiende foruden Kvægtiende, Offer og Avlen til Præstegaarden. Kongen tilskrev derefter den 25. Juni 1568 Fru Jutte, at hvis Bøndernes Beretning viste sig at være sand, skulde hun lade dem beholde deres Gaard. Uden Hensyn hertil mødte Niels Sael hos Kongen og tilkendegav, at Fru Jutte nu efter Kongens Befaling havde udlagt ham en Gaard ved Navn *Adbøl*, og Kongen stadfæstede ved aabent Brev af 7. September, at denne Gaard fremtidig skulde være Præstegaard for Vestervig Sogn. Niels Sael havde saaledes naaet sit Maal, men Glæden blev kun kort. To Dage senere, den 9. September, maatte han mødes med de to Bønder for Kongens Retterting paa Københavns Slot, og her blev hans Træskhed afsløret. Dommen lød paa, at han skulde nøjes med Tinggaard som sin rette Præstegaard, og de to Bønder beholdt deres Gaard.

Om det var denne mislige Affære, der fik Bægeret til at flyde over, eller om der skulde endnu en Draabe til, vides ikke; nok er det, samme Aar eller Aaret efter

blev Niels Sael for sine mangfoldige Excesser afsat fra sit Embede.

5. Kjeld Lauritsen 1569-79.

Han havde hidtil været Sognepræst i Brovst-Svenstrup.

Niels Sael havde voldt saa mange Bryderier, at Fru Jutte har villet sikre sig mod en Gentagelse, hun lod nemlig Hr. Kjeld give saadan Forpligt fra sig, at om han kunde blive Sjælesørger i Vestervig Sogn, da vilde han ej begære videre Tiende af Klosteret og Sognet end de fem Læster Korn, som Sognemændene havde forpligtet sig til, ikke heller skulde han begære anden Præstegaard end Tinggaard, som Hr. Niels nu sidst iboede, ikke heller paaføre Fru Jutte eller hendes Børn nogen Trætte, men være dem hørig og lydig som sin rette Øvrighed, alt under Kaldets Forbrydelse.

I Maj 1571 udgik der Kongebreve til Stiftslensmændene og Biskopperne, at de skulde med al Flid grangivelig forfare og siden klarlig indberette, hvad der var forrykket og frakommet Præsterne af det, der rettelig tilkom dem, og sammeledes, hvad Mangel og Brøst der fandtes paa Præsternes Underholdning, saa vilde Kongen tiltænke Midler til at raade Bod derpaa. Det maa være denne ny Regulering, der har medført, at Agger Sogn, som nu var saa forringet, at det ikke kunde underholde en Præst, blev lagt sammen med Vestervig, hvilket altsaa er sket 1571 eller kort efter. Hvis Michel Nielsen i Agger endnu har været i Live, har Annekteringen dog først kunnet træde i Kraft ved hans Afgang.

I Christian III's Universitetsfundats 1539 fandtes den mærkelige Bestemmelse, at naar en Præst eller Vicarius døde, skulde der af hans Bo til Universitetet indbetales 1 Daler som "Sjælegave". Denne Bestemmelse blev langtfra altid overholdt, da mange Præster var fattige og deres Enker prisgivne Nød og Trang, hvis de ikke blev "konserverede" ved at blive gift med Eftermanden i Embedet. Af Universitetsregnskaberne ses det dog, at der er indbetalt Sjælegave for "Hr. Kjeld i Vestervig".

6. Hans 1579-88.

Ham véd jeg intet om, end ikke hans Efternavn kendes.

7. Knud Bertelsen 1588-1601, død o. 1607.

Den 31. Maj 1595 fik Biskop Jacob Jensen i Aalborg Kongebrev om at befordre Hr. *Hans Lauritsen Hvid*, forhen Sognepræst for Ellinge og Tolne i Vendsyssel, til det første Kald, som blev ledigt i Stiftet, dog havendes Indsigt med, at altingest forhandlede efter Ordinansen. Paa Bispekontoret har Kongens Brev faaet Paategning om, at Hans Lauritsen kom til Vestervig. Det er man i Forlegenhed med, da der ikke er Plads til ham i Præsterækken. Løsningen paa Gaaden viser sig at være den, at han blev Kapellan hos Knud Bertelsen.

Kongebrevet var Svar paa et Bønskrift fra Hans Lauritsen, hvori det hedder, at nogen Tid efter at han var bleven kaldet af Gud og øvrigheden til at være uværdig Sognepræst til Elling og Tolle Kirker, havde Gud Almægtig hjemsogt ham med en stor Sygdom, saa han for samme sin Skrøbelighed saavel som og for møgen Armod og Genvordighed, som ham udi hans Sygdom var tilslagen, havde maattet oplade forskrevne tvende Sogner til en anden⁴). Men da den gode Gud nu har hjulpet ham til sin Førlighed igen, bønfaller han Kongen om at paalægge Biskoppen uden Forhaling at opfylde sit Løfte om at forhjælpe ham til en Kirketjeneste igen, saa at han med .Gud og Æren kan overkomme et ærligt Brød at hjælpe sig og sine fattige smaa moderløse Børn med.

Efter Hans Lauritsen blev Christen Poulsen Resen 1601 Kapellan og efter Knud Bertelsens Død Sognepræst.

8. Christen Poulsen Resen 1601*-41.

Han var Søn af Sognepræst Poul Hansen i Resen-Humlum og Broder til den berømte Dr. theol., Professor og Sjællands Biskop Hans Poulsen Resen. Som hans Ligsten i Vestervig Kirke viser, var han gift med 1. *Anne Nielsdatter* (død 1626) og 2. *Karen Thøgersdatter*.

I en Indberetning 1625 skriver han: Præstegaardens aarlige Sæd i Vestervig er 10 Tdr. Byg, 1 Td. Rug, 6 Tdr. Havre; Hø 5 Læs. Tiende af Vestervig 3½ Læst 7½ Skp. Byg, 9 Tdr. 1 Skp. Rug, 18 Tdr. 4 Skp. Havre. Kvægtiende af begge Sogne 4 Daler 1½ Mark 3 Skill. 1 Hvid. Offer kan være henved 13 Daler. Præstegaarden i Agger Sogn er fordærvet af Sandlob, saa jeg ikke haver bekommet af den hidintil uden to slette Daler, og endnu paa ny er den mere ødelagt med Sandlob, som er med Tingsvidne at bevise.

Med Indberetningen fulgte Tingsvidner fra Vestervig Birketing om Syn over Agger Sogn og Præstegaard i Anledning af den for nylig (efter Havets Gennembrud 1624) skete Ødelæggelse. Edfæstede Synsmænd vidnede 17. Januar 1625 paa Tinget, at de grangivelig havde beset 18 Ejendomme i Øster Agger deres Ager og Eng og Gaardsrum, hvilke var helt overløbet og ganske fordærvet af Sandlob undtagen nogen ringe Enge, som var fordærvet af Vand; og ligeledes to Ejendomme i Vester Agger deres Ager og Enge, som og var mesten Part fordærvet af Sandlob. Og i Maj samme Aar blev Præstegaarden i Agger synet, hvad Skade der fandtes nu nylig gjort paa Gaarden og tilliggendes Ejendom af Sandlob, og først saa de Gaard og Gaardsrum, som var ganske fordærvet, desligest var Ager og Eng dertil liggendes ogsaa nu nylig overløbet og fordærvet af Sandlob.

⁴ Anders Pedersen, som for øvrigt ogsaa kom fra Ellinge paa uregelmæssig Maade, han rømmede derfra 1598.

Som Erstatning for det Tab, Resen havde lidt ved Ødelæggelsen i Agger, der ogsaa medførte, at Præstetienden af Sognet faldt bort, tillagde Christian IV ham Snedsted Sogns Kongetiende, efterhaanden som den blev ledig, for Fæste og sædvanlig aarlig Afgift.

9. Niels Knudsen Schytte 1641-76.

Efter Gjessings *Jubel-Lærere* 1786, som Wiberg og alle Slægtshistorikere hidtil har fulgt, skal han have heddet Niels Andersen Schytte og været Søn af Sognepræst i Tostrup-Roum, Rinds herred, Anders Nielsen Schytte⁵). Dette beror imidlertid paa en Fejltagelse, han hed Niels Knudsen, som det kan ses af hans egenhændige Sammendrag af Frederik III's Benaadningsbrev til ham paa Snedsted Sogns Kongetiende 1654, ligesom ogsaa af selve Kongebrevet:

Vi Friderich den Tredie med Guds Naade etc. gøre alle vitterligt, at eftersom os elskelig, hæderlig og vellærde Hr. Niels Knudsen, Sognepræst til Vestervig og Agger Sogne i vort Land Jylland, for os underdanigst haver ladet andrage, hvorledes hans

Niels Schyttes Udtog af Kongebrevet om Snedsted Konsetiende

Anno 1654 den 5 Avgusti haffuer vor Allernadigste Herre oc Konge, Kong Frederik den tredie ved sitt Aabne breff giffuit aff Flensburg huus stadfestett oc confirmerit hans salige Her faders høylofflig ihukomelse, Christiani quarti hans benadings breff, giffen salig Her Christen Poulsen Resen, forndum præst til Vestervig oc Agger Sogne, paa hans Majest.s Korntiende aff Snedsted Sogn, i Hassing Herrit i Tye, fordi Agger oc Eng i Agger Sogn formedelst Sandfluctt oc Vands opstemelse er ganske Øde, att bønderne i same Sogn ike formaa Korntiende mere att giffue til præsten, oc sam forne tiende perpetuerit til Her Niels Knudsen oc hans efterkomer præster til Vestervig oc Agger Sogner, med sadan Vilkor att de Aarligen den sædvanlig Affgiftt, som aff Arilds tiid der aff gangit oc giffuit er, paa Ørum slott leffvere laader. Datum Vestervig præstegaard den 13 julij Anno 1661.

Niels Skytte K:
med egen handt

⁵ af den fristamme Familie, hørte til Præst i 1550).

Formand, afgangen Hr. Christen Poulsen Resen, for Agger Sogns Ringhed, som nu ganske af Sandflugt og Vands Opstemmelse paa Ager og Eng skal være forødet og fordærvet, saa Bønderne i samme Sogn ingen Korntiende skal formaa mere at udgive, efter vores elskelige kære Hr. Faders, salig og højlovlig Ihukommelse, naadigste Befaling skal være forundt vor og Kronens Anpart Korntiende af Snedsted Sogn i vort Land Thy for Fæste og sædvanlig Afgift, hvilken Tiende bemeldte Hr. Niels Knudsen og hidindtil efter bemeldte hans Formand nydt haver, underdanigst derfor begærendes, at bemeldte vor og Kronens Anpart Korntiende af bemeldte Snedsted Sogn ham og hans Efterkommere, Præster til bemeldte Vestervig og Agger Sogne, for sædvanlig Stedsmaal og aarlig Afgift maatte forundes, da haver vi efter bemeldte Hr. Niels Knudsens underdanigste Anmodning og Begæring naadigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at han og hans Efterkommere, Sognepræster til bemeldte Vestervig og Agger Sogne, maa nyde og beholde bemeldte vor og Kronens Anpart Korntiende af bemeldte Snedsted Sogn i vort Land Thy for billig Stedsmaal og sædvanlig aarlig Afgift, saa ofte den til Fæste falder eller ledig vorder. Dog skal de være tiltænkt, i rette Tide deraf den aarlige og sædvanlige Afgift, som af Arilds Tid deraf ganget og givet er, paa vort Slot Ørum aarligen at levere lade, saafremt han eller de ellers vores Benaading agter at nyde. Forbyndes alle og enhver herimod, som foreskrevet staar, at hindre eller i nogen Maader Forfang at gøre, under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Flensborig Hus den 1. Augusti Anno 1654. Under vor Zignet. *Friderich.*

Biskoppen i Aalborg lod 1660 Stiftets Præster give Indberetning om de Trængsler og Besværligheder, de havde udstaaet i Krigsaarene 1657-60. Blandt disse Indberetninger, der vidner om, hvor frygteligt de svenske Tropper havde huseret i Landet, findes ingen Beretning fra Vestervig, men det vides dog, at Niels Schyttes Præstegaard blev udplyndret af Fjenderne og han selv og hans Hustru mishandlet og pint, ”saasom de havde ham mistænkt”. En halv Snes Aar senere var han bleven saa gammel og skrøbelig, at han trængte til Medhjælp. Tidligere havde det været almindeligt, at Præsten i saadant Tilfælde tog sin Søn til Kapellan, for at han siden kunde blive hans Efterfølger. Og Niels Schytte havde ogsaa en Søn, *Knud Schytte*, som 1668 havde taget sin Embedseksamen og var rede til at træde til. Men da en kongelig Befaling 1597 havde forbudt Præsterne at tage deres Sønner eller Svigersønner til Kapellan, maatte han søge om kongelig Bevilling til at blive Faderens Medhjælper. Han rejste da til København og indgav sin Ansøgning:

Allernaadigste Arveherre og Konning! Med allerunderdanigst Bøn til Eders kongelige Majestæts høje Naade indflyer jeg, og udi allerunderdanigste visse Forhaabning beder, Eders kongelige Majestæt vilde naadigst bevilge mig at nyde min gamle Faders

Hr. Niels Schyttes Kald, Vestervig og Agger Sogne udi Jylland, efter hans dødelige Afgang, og naar han for Svagheds Skyld sit Embede ej alene kunde betjene, jeg hannem da udi hans Alderdom og Svaghed maatte behjælpelig være, som udi seneste Fejdetid, der den Skandse udi Thy udi forskrevne Agger Sogn blev af Fjenderne indtagen, ikke alene mistede al hans ringe Middel og Formue, men endog tilligemed min fattige Moder blev haardelig pint og slagen. Saadan Eders kongelige Majestæts høje Naade, som da bliver en Befrielse, at min fattige Moder og fem Sødskende ej aldeles, efter min Faders dødelige Afgang, udi Elendighed geraader, belønner visselig Gud allermægtigste, hvilken jeg om Eders kongelige Majestæts og ganske kongelige Huses Velstand og Flor indtil min Død er pligtig og af Hjertet skal anraabe.

Havnæ d. 8. Januarii An. 1670.

Eders kongelige Majestæts
 allerunderdanigste og troskyldigste
Knud Nielsøn Schyth.

Ansøgningen bevilgedes ved Kongebrev af 11. Januar 1670, men dermed var alle Hindringer ikke bortryddede. Jochum Irgens, som 1661 havde købt Vestervig Kloster og Gods af Kronen og dermed Patronatsretten til Vestervig Kirke, lagde sig i Vejen, hvorom nærmere nedenfor - og Knud Schytte blev ikke Præst i Vestervig, men 1673 Sognepræst i Søndbjerg-Odby (død 1705). Det blev derimod hans yngre Broder Christen Schytte, som, dog først 1675, blev Kapellan i Vestervig og Aaret efter ved Faderens Død Sognepræst.

Niels Schytte var gift med sin Formands Enke, Karen Thøgersdatter (død 1672). Foruden de to Sønner havde de flere Døtre, af hvilke *Sophie Schytte* blev gift med Frants Hagedorn, Sognepræst i Solbjerg-Sundby paa Mors, og *Anna Schytte* med Christen Agerholm, Sognepræst i Vester og Øster Vandet.

10. Christen Nielsen Schytte 1675*-91.

Anklagen mod Griffenfeld for at have modtaget Bestikkelse ved Embedsbesættelser havde henvendt Christian V's Opmærksomhed paa de Misbrug, der gik i Svang med Salg af Embeder. I 1681 lod han foretage en Undersøgelse af, hvorledes det forholdt sig med de Præster, som siden hans Regeringstiltrædelse 1670 var kaldede af Godsejere. Biskopperne skulde fordre dem for sig i tvende Provsters Overværelse og lade dem under deres højeste Saligheds Ed erklære, om de selv eller andre paa deres Vegne havde udgivet Obligation, Penge eller Penges Værd til Patronen, idet Kongen dog lod dem, som i saa Maade havde forset sig, forsikre om, at deres Forseelse skulde vorder dem tilgivet og ikke komme dem til Skade paa deres gode Navn og Rygte. Af de syv af Godsejere kaldede Præster i Aalborg Stift, som den 9. August 1681 afgang

deres Erklæringer for Biskop Foss, var Christen Schytte den eneste, der havde noget at tilstaa:

”Jeg Christen Schytte vedstaar ved højeste Saligheds Ed, at som min højaldrende Fader Hr. Niels Schytte trængte haardt til en Medtjener i sit Embede til Vestervig og Agger Sogne, og da havde to Sønner, som vare saa vidt komne i deres Studeringer, at de kunde, naar Gud aabnede dem Døren til sin Kirke, antage Embedet, saa har han ofte begært af afgangens Jochum Irgens til Vestervig Kloster, at han vilde samtykke ham en af samme to Sønner, som kunde succedere ham i Embedet, og imidlertid være hans Medhjælpere, saasom han da var baade gammel og svag, saa og en Enkemand, der ikke saa vel kunde forlade sig paa en fremmed og ubekendt, som paa en af sine egne. Men som velbemeldte Jochum Irgens ingenlunde i hans Begæring vilde condescendere, med mindre han skulde give ham derfor 500 Rdl., saa har min salig Fader ofte og ved mange Godtfolk søgt at afbede ham det, men alt forgæves, saa at han, der Alder og Skrøbelighed efter nogle Aars Opsættelse blev større, maatte endeligen indgaa denne haarde Kondition, saasom den er og efterkommet, og Pengene hannem fornøjede.”

I en befalet Indberetning om Sognekaldets Beskaffenhed 1690 oplyser Christen Schytte bl. a.: ”Der er 61 Tiendeydere, Korntienden er 94 Tdr. Byg, Kvægtienden, som paa dette Sted oppebæres efter gammel Sædvane in natura, 1½ Føl, 12 Lam, 2 Grise, 8 Gæs. At der jo i forrige Tider var flere Tiendeydere og nu mindre, er kundbarligt; thi nu er øde her i Vestervig 11 Gaarde og daglig flere aftage. Højtidsoffer 10 Sletdaler, St. Hansrente 14-15 Oste á 1 Mk., Paaskerente 13-14 Kager á 8 Sk., 12 Ol Æg á 8 Sk. Der er en ringe Præstegaard, i vaade Aaringer er den ganske slet, saasom Marken i sig selv er vaad, kold og sig Fald og bærer intet uden Kløver og Kørs (Ukrudt). Der er ingen Annexpræstegaard.

Annexet til Vestervig, navnlig Agger, er et Fiskerleje, som og tilforn har saaet og avlet og deraf tiendet baade til Kongen, Kirken og Præsten, men som formedelst Sandflugt og Vands Opstemmelse er saa forødt, at til det hele Sogn nu ikke saaes eller avles en Haandfuld; thi dette Sogns Afbyggere have nu intet at leve af uden det bare Fiskeri, hvoraf Præsten skulde oppebære 1 Snes Hvilling, 1 Torsk og ½ Ol Sild i Stedet for Tiende; men som Fiskeriet i mange Aar ganske har aftaget, er Sognet forarmet og snart øde, at de moxen alle gaa at betle, saa der findes nu ej uden 12, som den ringe Rettighed til Præsten kan udrede.

Og som Annexet var det bedste til Præstens Bord, imidlertid det var ved Magt, men da det saaledes af Sand og Vand blev fordærvet, har Christian IV perpetueret Snedsted Sogns Kongetiendes Oppebørsel imod Afgiftens Erlæggelse til Ørum Slot, nød deraf Opbud indtil 1675, jeg kom til Kaldet; da var Kongebrevet forrykket (bortkommet), hvorover

Herskabet til Ørum efter min Formands Død fæstede Tienden fra Præsten, som ej var en ringe Afgang.” –

Christen Schytte har aabenbart intet gjort for at hævde sin Ret til Snedsted Kongetiende, heller ikke de følgende Præster, indtil Peter Chr. Bendix blev kaldet til Vestervig (1799). Han opdagede straks Kopien af Kongebrevet i Præstearkivet og satte sig ufortøvet i Bevægelse for at faa Rede i den Sag. Hans Bestræbelser var imidlertid frugtesløse, og med et Suk indregistrerede han Kongebrevet i sin Embedsbog: ”Kong F3ti Benaadningsbrev til Præsten i Westervig paa Snedsted Kongetiende, som siden er Embedet fragaaet, Gud veed hvorledes”.

Nu kan det vel nogenlunde udredes, hvorledes det er gaaet til. En eller anden Uorden i Kancelliets Registre har været Skyld i, at Snedsted Kongetiende, som var perpetueret til Vestervig-Agger Sognekald, alligevel blev tilskødet andre. 1661 den 22. November, men fra 1. Maj at regne, fik Baltzer Berends Enke og Leonhard Marselis af Kronen Skøde paa Ørum Gaard, Ladegaard og Bøndergods samt Kronens Andel i Korntienden af 43 thyske Sogne, og deriblandt Snedsted Sogns Kongetiende. Noget af Bøndergodset og de fleste af de nævnte Kongetiender, ogsaa Snedsted Sogns, blev i Henhold til Admiralitetsdom 1683 igen udlagt til Kronen, men 1685 tilskødet Poul Klingenberg, som da var Ejer af Ørum. Han bortfæstede Snedsted Sogns Kongetiende til Amtsforvalter Jens Hansen, som akkorderede den til Snedsted Sognemænd for 2 Tdr. Rug, 32 Tdr. Byg og 10 Tdr. Havre aarlig.

I 1661 har da Kongebrevet været forrykket, det er sandsynligvis gaaet tabt under Fjendernes Plyndring i Præstegaarden 1657, de Svenske skaanede ikke Præstearkiverne, undertiden end ikke Kirkebøgerne. Niels Schytte havde nu intet at støtte sin Ret paa. Han har dog søgt at gøre sin Ret gældende, hvortil vist ogsaa det foran i formindsket Størrelse gengivne Resumé af Kongebrevet, dateret 13. Juli 1661, der ses at have været sammenfoldet og forsegleet, har skullet tjene. De ny Ejere af Ørum har ogsaa saa vidt imødekommet ham, at de har indrømmet ham Ret til at beholde Tienden for sin Embedstid. Og dermed har han slaaet sig til Ro.

Foranstaaende Meddelelser hviler hovedsagelig paa Aktstykker fra Bispearkivet, Kongebreve, Kancelliregistre og Dombøger. Det følger af disse Kilders Natur, at det væsentlig er ydre Ting og Forhold, vi faar Oplysning om, og fremdeles, at vi hører mest om de uskikkelige Præster, da det jo er de uskikkelige, Dombøgerne beskæftiger sig med. Hvis vore Kilder havde været alsidigere, vilde der forhaabentlig have været meget godt at fortælle om dem, som vi nu kun véd lidt eller intet om.